

Právna pomoc

Autor obsahu

European Judicial Network
(in civil and commercial
matters)

1 Aké náklady sú spojené so súdnym konaním a kto ich za normálnych okolností znáša?

Vo všeobecnosti vznikajú náklady na strane štátu, účastníkov konania a osôb zúčastnených na konaní (ide najmä o náklady na dôkazy), pričom plnia dve funkcie: preventívnu a sankčnú.

Občiansky súdny poriadok (ďalej len „OSP“) obsahuje neúplný zoznam nákladov, ktoré môžu vzniknúť v občianskom súdnom konaní. Ide o hotovostné výdavky účastníkov a ich zástupcov (napr. cestovné, stravné, nocľážné), súdne poplatky, stratu príjmov účastníkov a ich zákonných zástupcov, náklady na dôkazy (napr. svedočné a odmeny za znalecký posudok), odmenu a hotovostné výdavky notára ako súdneho komisára, odmenu a hotovostné výdavky správcu pozostalosti, náklady na tlmočenie či odmenu za zastupovanie, ak je zástupcom advokát, notár alebo patentový zástupca. Ďalej možno spomenúť kompenzáciu dane z pridanej hodnoty alebo odmenu pre mediátora. Nejde však o úplný zoznam. Za trovy konania možno teda považovať aj ďalšie náklady, ktoré účastník uhradil v bezprostrednej súvislosti so súdnym konaním.

Účastník konania v zásade hradí trovy konania, ktoré vznikajú jemu osobne a jeho zástupcovi. Ak bol účastníkovi konania ustanovený prostredníctvom zástupcu alebo opatrovníka advokát, štát zaplatí jeho hotovostné výdavky, ako aj odmenu za zastupovanie a prípadne aj kompenzáciu dane z pridanej hodnoty.

Zaplatenie súdneho poplatku je podrobne upravené zákonom o súdnych poplatkoch. V bežnom sporovom konaní hradí súdny poplatok spravidla žalobca. V zákone sa takisto stanovuje, ktoré osoby alebo súdne konania sú oslobodené od súdneho poplatku (napr. konania vo veciach opatrovníctva, súdnej starostlivosti o maloleté osoby, osvojenia či vzájomnej vyživovacej povinnosti rodičov a detí, pozostalostné konania na prvom stupni, konania týkajúce sa svojprávnosti).

Je dôležité rozlišovať medzi povinnosťou zaplatiť trovy konania a povinnosťou nahradiť trovy konania. Účastník konania platí trovy konania najmä v jeho priebehu tak, ako mu vznikajú, pričom sa uplatňuje zásada záujmu (trovy platí osoba, ktorá uskutočňuje procesný úkon alebo v ktorej záujme sa uskutočňuje procesný úkon). K náhrade trov konania dochádza až po ich zaplatení. Náhrada trov je nariadená súdnym rozhodnutím na základe zásady úspechu vo veci alebo zásady zavinenia.

Ak existujú dôvody na osobitný zreteľ, súd môže pri rozhodovaní o trovách konania využiť zmierňovacie tzv. moderačné právo súdu, keď účastníkovi konania úplne alebo čiastočne neprizná náhradu trov konania. Ide o ochranu pred neprímerane tvrdým dosahom uplatnenia zásady úspechu vo veci a zásady zavinenia.

2 Čo presne je právna pomoc?

V občianskom konaní je jednou z hlavných zásad zásada rovnosti, ktorej záruky môžu okrem iného zahŕňať nárok na právnu pomoc. Nárok na právnu pomoc sa priznáva od začiatku a v každom konaní.

V súlade s OSP možno za právnu pomoc v občianskom súdnom konaní považovať:

- ustanovenie zástupcu na žiadosť účastníka konania (§ 30 ods. 1 OSP),
- ustanovenie zástupcu spomedzi advokátov, ak je to potrebné na ochranu záujmov účastníka alebo ak ide o konanie, v ktorom je zastupovanie advokátom povinné (§ 30 ods. 2 OSP),
- úplné alebo čiastočné oslobodenie účastníka konania od súdnych poplatkov (§ 138 OSP).

Okrajovo možno hovoriť o právnej pomoci poskytovanej účastníkom konania aj v prípade povinnosti súdu poučiť účastníkov konania.

Samostatnou kategóriou je právna pomoc, ktorú zabezpečuje Česká advokátska komora. Táto pomoc je vymedzená v zákone o advokácii, v ktorom sa každej osobe, ktorá nespĺňa podmienky na ustanovenie advokáta súdom ani si nemôže inak zabezpečiť poskytovanie právnych služieb, priznáva nárok na určenie advokáta Českou advokátskou komorou na základe žiadosti takejto osoby na účel poskytnutia právneho poradenstva alebo právnej služby.

Žiadateľ má teda právo na bezplatné právne poradenstvo pod podmienkou, že jeho priemerný mesačný príjem za obdobie šiestich kalendárnych mesiacov pred podaním žiadosti nepresahuje trojnásobok životného minima osoby alebo osôb posudzovaných spoločne s ním podľa zákona upravujúceho životné a existenčné minimum a že vo veci, v ktorej žiada o poskytnutie právneho poradenstva, nie je zastúpený iným advokátom ani inou osobou oprávnenou poskytovať právne služby [podľa § 2 ods. 2 písm. a) zákona o advokácii].

V prípade, že žiadateľ spĺňa uvedené podmienky, poskytne sa mu bezplatné právne poradenstvo v trvaní minimálne 30 minút a maximálne 120 minút za každý kalendárny rok.

Zároveň sa v zákone o advokácii stanovuje možnosť poskytovať jednorazové právne poradenstvo neurčenému počtu osôb umiestnených do zariadení pre zadržiavanie cudzincov podľa zákona o pobyte cudzincov na území Českej republiky alebo prijímacích stredísk podľa zákona o azyle, a to na základe podnetu, ktorý podal ich prevádzkovateľ.

Podľa zákona o advokácii možno požiadať aj o poskytnutie právnej služby.

3 Aké sú požiadavky na účely poskytnutia právnej pomoci?

Súd môže na základe návrhu čiastočne oslobodiť účastníka konania (a prípadne vedľajšieho účastníka) od súdneho poplatku, ak to odôvodňujú pomery účastníka a ak nejde o svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva. Súd môže účastníka konania výnimočne úplne oslobodiť od súdneho poplatku, ak sú na to mimoriadne závažné dôvody.

Od poplatku môže byť oslobodená tak fyzická, ako aj právnická osoba.

Účastníkovi konania sa nesmie brániť v uplatňovaní ani obhajovaní svojho práva na súde len z toho dôvodu, že sa nachádza v nepriaznivej majetkovej situácii. Súd prihliada najmä na celkové majetkové pomery žiadateľa, výšku súdneho poplatku, náklady, ktoré si pravdepodobne vyžiada dokazovanie, a povahu uplatneného nároku. V prípade fyzických osôb berie do úvahy ich sociálnu situáciu, zdravotný stav atď. V prípade právnických osôb a fyzických osôb, ktoré sú podnikateľmi, zohľadňuje aj povahu ich podnikateľskej alebo inej činnosti, stav a štruktúru majetku a platobnú schopnosť.

O zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva ide najmä vtedy, ak už zo skutkových tvrdení žiadateľa nespochybniteľne vyplýva, že mu v danej veci nemožno vyhovieť. Za svojvoľné uplatňovanie alebo bránenie práva sa považuje najmä šikanózný výkon práva alebo zjavné oddaľovanie splnenia povinností, ktorými je dlžník nepochybne viazaný.

Ak účastník konania spĺňa podmienky na oslobodenie od súdneho poplatku a ak je to potrebné na ochranu jeho záujmov, súd mu na jeho žiadosť ustanoví zástupcu. Právo na ustanovenie zástupcu však nevzniká automaticky, ak sa konanie alebo účastník konania oslobodia od súdneho poplatku *ex lege* (t. j. na základe zákona o súdnych poplatkoch). Aj v takýchto prípadoch musia byť splnené vyššie uvedené podmienky oslobodenia od súdnych poplatkov podľa Občianskeho súdneho poriadku. Advokát bude ustanovený za zástupcu, ak je to potrebné na ochranu záujmov účastníka konania alebo ak ide o konanie, v ktorom je zastupovanie advokátom (či notárom) povinné.

Takémuto účastníkovi nemožno uložiť zaplatenie zálohy za náklady na dôkazy, ktoré sám navrhol alebo ktoré nariadil súd, pokiaľ ide o skutočnosti, ktoré uviedol účastník (alebo ktoré sa uviedli v jeho záujme, § 141 ods. 1 OSP), ani náhradu nákladov, ktoré vznikli štátu (§ 148 ods. 1 OSP). Hotovostné výdavky a odmenu za zastupovanie ustanovenému advokátovi hradí štát.

Návrh účastníka konania na oslobodenie od súdnych poplatkov možno podať súčasne so žalobou (návrhom na začatie konania) alebo kedykoľvek v priebehu konania až do vydania právoplatného rozhodnutia súdu. Súd môže ustanoviť zástupcu aj pred začatím konania, ak má účastník konania v úmysle podať žalobu s pomocou zástupcu.

Súd rozhoduje o návrhu na oslobodenie od súdnych poplatkov uznesením, proti ktorému sa možno odvolať.

V prípade, že súd zamietne žiadosť o ustanovenie zástupcu, žiadateľ sa môže obrátiť na Českú advokátsku komoru a požiadať o určenie advokáta. V takom prípade má žiadateľ nárok na bezplatné právne poradenstvo pod podmienkou, že jeho priemerný mesačný príjem za obdobie šiestich kalendárnych mesiacov pred podaním žiadosti nepresahuje trojnásobok životného minima osoby alebo osôb posudzovaných spoločne s ním podľa zákona upravujúceho životné a existenčné minimum a že vo veci, v ktorej žiada o poskytnutie právneho poradenstva, nie je zastúpený iným advokátom ani inou osobou oprávnenou poskytovať právne služby [podľa § 2 ods. 2 písm. a) zákona o advokácii].

Ďalšou možnosťou je využitie práva žiadateľa na poskytnutie právnej služby určeným advokátom, a to bezplatne v prípade, keď to odôvodňujú príjmové a majetkové pomery žiadateľa, alebo za poplatok, pokiaľ si žiadateľ sám nedokáže zabezpečiť právne služby z iných dôvodov. Aj v tomto prípade sa žiadateľ obracia na Českú advokátsku komoru.

4 Poskytuje sa právna pomoc pri všetkých druhoch konaní?

Právna pomoc podľa OSP sa vzťahuje na všetky konania, ktoré sa riadia ustanoveniami OSP.

Poskytovanie právnej pomoci Českou advokátskou komorou sa vzťahuje aj na situácie mimo konaní pred orgánmi verejnej moci vo forme právneho poradenstva, na oblasť trestného a správneho konania a konania pred Ústavným súdom.

5 Existujú osobitné postupy v prípade núdze?

V takýchto prípadoch nie sú stanovené osobitné postupy.

6 Kde môžem získať formulár žiadosti o poskytnutie právnej pomoci?

Vzory upravuje Pokyn ministerstva spravodlivosti č. 4/2017 z 23. 10. 2017, ref. č. 12/2017-OJD-ORG/36. Vzorové tlačivá pre fyzické aj právnické osoby (Vyhlásenie o osobných, majetkových a zárobkových pomeroch na účely oslobodenia od súdnych poplatkov a ustanovenia zástupcu a Vyhlásenie právnickej osoby o majetkových pomeroch a ďalších skutočnostiach relevantných pre oslobodenie od súdnych poplatkov a ustanovenie zástupcu) sú dostupné na webovom sídle Ministerstva spravodlivosti Českej republiky.

Tlačivá týkajúce sa podania žiadosti o právnu pomoc, ktorú zabezpečuje Česká advokátska komora, sú pripojené k vyhláske Ministerstva spravodlivosti Českej republiky č. 120/2018 Zb., ktorou sa stanovujú tlačivá žiadosti o určenie advokáta a tlačivá návrhu na poskytnutie jednorazového právneho poradenstva, a sú dostupné na webovom sídle Českej advokátskej komory.

7 Ktoré doklady treba predložiť spolu so žiadosťou o poskytnutie právnej pomoci?

Všetky dokumenty, ktoré treba priložiť, sú uvedené priamo na predmetnom tlačive. Môže ísť o potvrdenie zamestnávateľa o príjme z pracovného pomeru alebo o príjme z dohôd týkajúcich sa práce vykonávanej mimo pracovnoprávneho vzťahu, právoplatný platobný výmer od orgánu daňovej správy (príjmy z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti), právoplatné rozhodnutie o priznaní dávky alebo potvrdenie od platiteľa tejto dávky (príjmy z hmotného a sociálneho zabezpečenia), prípadne iné právoplatné platobné výmery od orgánu

daňovej správy (ďalšie príjmy).

8 Kde môžem podať žiadosť o poskytnutie právnej pomoci?

Návrh na oslobodenie od súdnych poplatkov sa môže podať na súde, ktorý vedie konanie, v súvislosti s ktorým sa žiada o oslobodenie. O návrhu rozhoduje súd prvého stupňa, a to aj v prípade, že sa o oslobodenie žiada po podaní opravného prostriedku.

Žiadosť o určenie advokáta Českou advokátskou komorou možno podať:

1. písomne na adresu pobočky Českej advokátskej komory v Brne, nám. Svobody 84/15, 602 00 Brno alebo
2. elektronicky s uznaným elektronickým podpisom na adresu epodatelna@cak.cz alebo
3. do dátovej schránky Českej advokátskej komory - ID dátovej schránky je n69admd.

9 Ako zistím, či mám nárok na právnu pomoc?

Súdy majú zákonom stanovenú všeobecnú informačnú povinnosť (§ 5 OSP), a teda poskytujú účastníkom konaní informácie o ich procesných právach a povinnostiach. Súd je povinný poučiť účastníka konania o jeho práve podať návrh na oslobodenie od súdnych poplatkov alebo o ustanovení zástupcu.

10 Čo by som mal(-a) urobiť, ak mám na právnu pomoc nárok?

Pozri odpoveď na otázku v bode 3 s názvom: Aké sú požiadavky na účely poskytnutia právnej pomoci?

11 Kto vyberá môjho právneho zástupcu, ak mám nárok na právnu pomoc?

O ustanovení zástupcu rozhoduje súd na návrh účastníka konania. Ak je to potrebné na ochranu záujmov účastníka alebo ak ide o konanie, v ktorom je zastupovanie advokátom či notárom povinné, súd ustanoví zástupcu spomedzi advokátov. Určí pritom konkrétneho advokáta, ktorý je povinný poskytnúť právne služby, pokiaľ nemá zákonný dôvod na odmietnutie (napr. konflikt záujmov).

Rozhodovanie o žiadostiach o právnu pomoc, ktorú zabezpečuje Česká advokátska komora, patrí do právomoci predsedu tejto komory. Predseda Českej advokátskej komory delegoval výkon tejto právomoci na riaditeľku pobočky v Brne.

Na účely určenia advokáta vedie Česká advokátska komora zoznam advokátov, ktorí vyjadrili súhlas s poskytovaním uvedenej právnej pomoci. Pri určovaní advokáta na účel poskytnutia takýchto právnych služieb dbá Česká advokátska komora na to, aby boli advokáti určovaní rovnomerne, a to aj vzhľadom na povahu a zložitosť veci.

12 Pokrýva právna pomoc všetky trovy konania?

Pozri odpoveď na otázku v bode 1 s názvom: Aké náklady sú spojené so súdnym konaním a kto ich za normálnych okolností znáša?

Za vybavenie žiadosti o určenie advokáta na poskytnutie právneho poradenstva musí žiadateľ uhradiť Českej advokátskej komore poplatok vo výške 100 CZK. Od tohto poplatku sú oslobodení napríklad držiteľia preukazu ŤZP (ťažko zdravotne postihnuté osoby) alebo ŤZP/S (ťažko zdravotne postihnuté osoby so sprievodom) alebo osoby poberajúce dávky pomoci v hmotnej núdzi.

13 Kto znáša ďalšie náklady, ak mám nárok len na obmedzenú právnu pomoc?

Súd môže takisto priznať oslobodenie od súdnych poplatkov len sčasti, resp. len na časť konania (napr. len pri konaní na prvom stupni), alebo len v prípade niektorých súdnych poplatkov. Zostávajúcu časť súdnych poplatkov musí uhradiť daný účastník konania sám.

Ak bol účastníkovi konania ustanovený prostredníctvom zástupcu alebo opatrovníka advokát, štát zaplatí jeho hotovostné výdavky, ako aj odmenu za zastupovanie a prípadne aj kompenzáciu dane z pridanej hodnoty.

14 Vzťahuje sa právna pomoc aj na odvolania?

Ak súd nerozhodne inak, oslobodenie od súdnych poplatkov sa uplatňuje na celé konanie, resp. do vydania právoplatného rozhodnutia. Oslobodenie od súdnych poplatkov sa vzťahuje na konania na prvom stupni, ako aj na odvolacie konania (riadny opravný prostriedok). Konanie o mimoriadnych opravných prostriedkoch (dovolanie, žaloba na obnovu konania, žaloba pre zmatečnosť) však nie je automaticky oslobodené a účastník konania môže podať nový návrh na oslobodenie od súdnych poplatkov.

15 Môže byť právna pomoc odňatá pred ukončením konania (alebo dokonca zrušená po ukončení konania)?

Ak sa pomery účastníka konania menia takým spôsobom, že oslobodenie od súdnych poplatkov už nie je opodstatnené, alebo ak súd dodatočne zistí, že skutočné pomery účastníka neodôvodňovali oslobodenie už v čase jeho priznania, súd zruší oslobodenie. Takéto opatrenie má retroaktívny účinok len vtedy, ak o tom výslovne rozhodol súd. Súd môže oslobodenie zrušiť len do právoplatného skončenia konania.

Dôvodom na zrušenie oslobodenia od súdnych poplatkov však nie je len zmena pravidiel upravujúcich hodnotenie pomerov žiadateľa ani zmena názoru súdu na to, či ide o svojvoľné alebo zrejme bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva.

V prípade právnej pomoci, ktorú zabezpečuje Česká advokátska komora, platí, že Česká advokátska komora zruší určenie advokáta, ak v priebehu poskytovania právnych služieb týmto advokátom v príslušnej veci vyjde najavo, že príjmové a majetkové pomery klienta neodôvodňovali poskytnutie právnych služieb.

Komora zruší určenie advokáta na bezplatné poskytovanie právnej pomoci aj vtedy, keď v priebehu poskytovania právnych služieb týmto advokátom v príslušnej veci vyjde najavo, že príjmové a majetkové pomery klienta sa zmenili tak, že už neodôvodňujú poskytnutie právnych služieb; určenie advokáta komora zruší k okamihu zmeny týchto pomerov. Advokát je však aj tak povinný v priebehu 15 dní odo dňa, keď došlo k zrušeniu jeho určenia na poskytovanie právnych služieb, podniknúť všetky neodkladné úkony tak, aby klient neutrpel ujmu na svojich právach alebo oprávnených záujmoch. To neplatí, pokiaľ klient písomne oznámi advokátovi, že netrvá na splnení tejto povinnosti.

16 Môžem namietať proti zamietnutiu poskytnutia právnej pomoci?

Súd o návrhu na oslobodenie od súdnych poplatkov (prípadne o jeho zrušení) rozhoduje uznesením, proti ktorému sa možno odvolať, pokiaľ o ňom nerozhoduje po prvýkrát až odvolací súd (v tom prípade je rozhodnutie konečné).

O určení advokáta Českou advokátskou komorou v správnom konaní rozhoduje predseda Českej advokátskej komory (resp. ním poverená riaditeľka pobočky Českej advokátskej komory v Brne). Proti rozhodnutiu možno podať správnu žalobu.

17 Má žiadosť o právnu pomoc za následok prerušenie plynutia premlčacej lehoty?

Ak účastník občianskoprávneho súdneho konania žiada o právnu pomoc s cieľom uplatniť právo, na ktoré sa vzťahuje premlčacia lehota, súčasne pri podaní návrhu na začatie súdneho konania alebo v priebehu neho, plynutie premlčacej lehoty sa prerušuje počas trvania konania. Ak sa plynutie premlčacej lehoty obnoví po skončení konania, neskončí skôr než za šesť mesiacov odo dňa, keď začala znovu plynúť.

Žiadosť o právnu pomoc podaná Českej komore advokátov v zásade nemá vplyv na plynutie premlčacej lehoty.

Obsah pôvodných vnútroštátnych jazykových verzií na tejto webovej lokalite spravujú príslušné kontaktné body EJS. Preklady týchto textov zabezpečila Európska komisia. V prekladoch preto ešte môžu chýbať možné úpravy pôvodných textov, ktoré neskôr vykoná príslušný štátny orgán členského štátu. Európska justičná sieť pre občianske a obchodné veci ani Európska komisia nenesú žiadnu zodpovednosť ani inak neručia za informácie alebo údaje, ktoré tento dokument obsahuje alebo na ktoré odkazuje. Právne normy v oblasti autorských práv členského štátu zodpovedných za túto stránku nájdete v právnom oznámení.